

**Околіт Олександр Володимирович,**  
аспірант наукової лабораторії з проблем  
протидії злочинності Національної  
академії внутрішніх справ

## **СЛУЖБОВА ОСОБА ЯК СУБ'ЄКТ ЗЛОЧИНУ, ПЕРЕДБАЧЕНОГО СТАТТЕЮ 255 КРИМІНАЛЬНОГО КОДЕКСУ УКРАЇНИ**

На практиці мають місце випадки, коли в злочинних організаціях чи злочинних спільнотах беруть участь службові особи з використанням службового становища. Це цілком закономірно з огляду на значний рівень корупції в державі, на що неодноразово звертали увагу вчені [1–4], а також підтверджують дані Transparency International (ситуація зі сприйняттям корупції в Україні у 2021 р. погіршилася на один бал і тепер ми посідаємо 122 місце зі 180 країн).

Службові особи сприяють злочинній діяльності шляхом надання необхідної інформації, забезпечення знаряддями й засобами вчинення злочину, гарантування співучасникам конспірації та безпеки, уникнення кримінальної відповідальності. Без службових осіб окремі злочини вчинити вкрай складно або майже неможливо [5, с. 78].

Відповідно до ч. 3 ст. 18 КК України, службовими особами є особи, які постійно, тимчасово чи за спеціальним повноваженням здійснюють функції представників влади чи місцевого самоврядування, а також постійно чи тимчасово обіймають в органах державної влади, органах місцевого самоврядування, на підприємствах, в установах чи організаціях посади, пов'язані з виконанням організаційно-розпорядчих чи адміністративно-господарських функцій, або виконують такі функції за спеціальним повноваженням, яким особа наділяється повноважним органом державної влади, органом місцевого самоврядування, центральним органом державного управління із спеціальним статусом, повноважним органом чи повноважною службовою особою підприємства, установи, організації, судом або законом.

Використання службовою особою службового становища передусім передбачає використання тих повноважень, якими службова особа наділена у зв'язку із зайняттям нею певної посади чи здійсненням певної діяльності. Однак поняття використання службового становища, не обмежуючись діями у межах службової компетенції, охоплює і використання службовою особою свого службового авторитету, зв'язків з іншими службовими особами, інших можливостей, обумовлених займаною посадою. Тобто наголос слід робити на фактичних можливостях по службі, які виходять за межі службової компетенції винного та яких позбавлені особи, котрі не займають ту чи іншу посаду (не здійснюють певну діяльність). Використання особою свого службового авторитету, інших

можливостей, обумовлених займаною посадою, є не менш суспільно небезпечним, ніж діяння в межах службової компетенції [6, с. 26–27].

У випадку вчинення таких дій, як створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами, участь у злочинній організації службовою особою з використанням службового становища, дії винного за загальним правилом слід кваліфікувати за ч. 3 ст. 255 КК України. Водночас, як слушно зауважують вчені, участь службової особи, що утворює склад іншого кримінального правопорушення, та участь службової особи у кримінальних правопорушеннях, учинених злочинною організацією, потребують додаткової кваліфікації [6, с. 27].

Варто наголосити, що чомусь за задумом авторів закону ця кваліфікуюча ознака стосується лише злочинної організації. Тому виникає закономірне питання: як кваліфікувати дії службової особи, яка створила злочинну спільноту чи керувала нею використовуючи службове становище? Ймовірно, такі дії слід кваліфікувати за сукупністю кримінальних правопорушень – відповідними частинами ст. 255 і статті КК України, що передбачає відповідальність за той чи інший злочин у сфері службової діяльності (зокрема, статті 364, 365 КК України).

Оцінюючи законодавчу новачку щодо визнання кваліфікуючою ознакою злочину, передбаченого ч. 1, 2 ст. 255 КК України (йдеться про створення злочинної організації, керівництво такою організацією або її структурними частинами, участь у злочинній організації), вчинення службовою особою з використанням службового становища варто відмітити, що в теорії кримінального права пропонуються й інші способи врахування участі службових осіб у діяльності організованих злочинних об'єднань.

Науковці розв'язання проблеми кваліфікації злочинів, учинених учасниками злочинних об'єднань, які є службовими особами та вчиняють злочин з використанням службового становища, вбачають в одному з чотирьох способів: 1) включення до складів злочинів, передбачених ст. 255, 257, 258-3, 260 КК України, кваліфікуючої ознаки – «учинення злочину з використанням службовою особою службового становища»; 2) удосконалення диспозицій статей, що встановлюють кримінальну відповідальність за незаконне використання службовою особою влади чи службового становища (передусім ст. 364, 365 КК України); 3) доповнення ч. 1 ст. 67 КК України новою обставиною, яка обтяжує покарання, – «учинення злочину з використанням службовою особою службового становища»; 4) відмова від відповідної кваліфікуючої ознаки з одночасним вирішенням цього питання в окремій нормі [8, с. 105-108; 9, с. 543]. Видається, що останній варіант є найбільш оптимальним. Він не лише знайшов підтримку серед вчених [9, с. 65; 10, с. 196-198; 11, с. 242–243], але й врахований під час розробки проєкту нового КК України. Так,

ознакою складу злочину, яка підвищує тяжкість злочину на два ступеня є вчинення злочину публічною службовою особою, яка займає особливо відповідальне становище, з використанням нею влади, службових повноважень або пов'язаних з ними можливостей (п. 3 ч. 1 ст. 2.2.4. проєкту), а ознакою складу злочину, яка підвищує тяжкість умисного злочину на один ступінь, порівняно з базовим ступенем тяжкості злочину, є вчинення злочину особою з використанням нею своїх влади, службових чи професійних повноважень або пов'язаних з ними можливостей (п. 11 ч. 1 ст. 2.2.5. проєкту) [12].

### *Список використаних джерел*

1. Бусол О., Гуцалюк М. Феномен «корупція надмірності» й умовно надмірний легальний дохід як чинник посилення корупційних ризиків. Науковий вісник Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 2 (115). С. 50–57. <https://doi.org/10.33270/01201152.50>.
2. Вознюк А. А. Корупційні кримінальні правопорушення: концептуальні проблеми в контексті реформування кримінального законодавства України. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2020. № 2 (20). С. 21–32. doi: <https://doi.org/10.33270/04202002.21>.
3. Vozniuk A., Kamensky D., Dudorov O., Movchan R., Andrushko A. Unconstitutionality of criminal liability for filing inaccurate information in Ukraine: critical legal analyses. Questiones Politicas. 2021. № 69 (39). P. 133–145. URL: <https://produccioncientificaluz.org/index.php/cuestiones/article/view/36201>.
4. Головкін Б. М. Про корупцію в приватному секторі. Часопис Київського університету права. 2020. № 4. С. 347–355. doi: [10.36695/2219-5521.4.2020.62](https://doi.org/10.36695/2219-5521.4.2020.62).
5. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність службових осіб за створення злочинних об'єднань та участь у них. Юридичний часопис Національної академії внутрішніх справ. 2016. № 2 (12). С. 78–93.
6. Кримінальна відповідальність за злочини, вчинені злочинною спільнотою (статті 255, 2551, 2552, 2553, 256 Кримінального кодексу України): науково-практичний коментар / А. А. Вознюк, О. О. Дудоров, С. С. Чернявський. Київ: Норма права, 2021. 130 с.
7. Демидова Л. М. Кримінальна відповідальність за створення злочинної організації: дис. ... канд. юрид. наук: 12.00.08. Харків, 2003. 198 с.
8. Вознюк А. А. Актуальні питання кваліфікації злочинів, передбачених статтями 255, 257, 258-3, 260 Кримінального кодексу України, учинених службовою особою з використанням влади або службового становища. Кримінологічна теорія і практика: досвід, проблеми сьогодення та шляхи їх вирішення : матеріали Міжнар.

наук.-практ. конф. (Київ, 25 берез. 2016 р.) : у 2 ч. Київ : Нац. акад. внутр. справ, 2016. С. 105–108.

9. Вознюк А. А. Кримінальна відповідальність за створення злочинних об'єднань та участь у них : монографія. Київ : Маслаков, 2018. 928 с. 543

10. Громко В. Я. Вчинення злочину службовою особою як обставина, що обтяжує відповідальність за кримінальним правом України : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.08. Львів, 2015. 224 с.

11. Хавронюк М. І. Кримінальне законодавство України та інших держав континентальної Європи: порівняльний аналіз, проблеми гармонізації : дис. ... д-ра юрид. наук : 12.00.08. Київ, 2007. 552 с.

12. Контрольний текст проєкту нового КК України (станом на 24 груд. 2021 р.). URL: <https://newcriminalcode.org.ua/upload/media/2021/12/28/kontrolnyj-proekt-kk-24-12-2021.pdf>.

***Панченко Вероніка Вікторівна,***

здобувач ступеня вищої освіти бакалавра

Національної академії внутрішніх справ

*Науковий керівник: Мостепанюк Людмила*

***Олександрівна,*** доцент кафедри

кримінального права Національної академії

внутрішніх справ, кандидат юридичних наук

## **ЗАПРОВАДЖЕННЯ ІНСТИТУТУ ДЕТЕКТИВНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В УКРАЇНІ: ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ**

У ході розвитку історії нашої держави, однією з актуальних проблем залишається рівень злочинності, а тому питання реформування правоохоронних органів потребує особливої уваги. Це передбачено тим, що поліція має надавати населенню спеціальні послуги. При цьому їхню діяльність необхідно спрямовувати вже не на збереження політичної влади чи контроль за особистим життям громадян, як раніше, а на суворе дотримання прав і свобод людини.

Однією з найскладніших ланок реформування поліції є кримінальний блок – органи досудового розслідування (слідчі) і кримінальна поліція (оперативна служба, карний розшук, кримінальна розвідка). Перш за все, з огляду на важливість та складність покладених на них завдань, а саме – запобігання та протидії злочинності.

Слід звернути увагу, що загалом проблеми діяльності поліцейських та приватних детективів привернули увагу вітчизняних науковців лише наприкінці 2000 років. Саме тоді було опубліковано низку монографічних досліджень, зокрема О. В. Одерія «Основи приватної детективної діяльності» (2019 р.), В. В. Голіни, О. М. Джужі «Детективна діяльність» (2009 р.), і підручники А. П. Закалюки «Курс